

Učitelské otázky

PAMATOVAT

definovat, popsat,
najít, identifikovat,
označit, vyjmenovat,
umístit, porovnat,
pojmenovat,
načrtnout, ukázat
na, vybrat, ukázat,
tvrdit, studovat

POROZUMĚT

porovnat, vyvodit,
rozporovat, definovat,
demonstrovat, popsat,
odhadnout, vysvětlit,
identifikovat,
interpretovat,
parafrázovat, předvídat,
převyprávět, přepisovat,
sumarizovat, porozumět

APLIKOVAT

přizpůsobit, vybrat,
vytvořit, určit,
rozvíjet, nakreslit,
ilustrovat, upravovat,
organizovat, cvičit,
předvídat,
prezentovat, vyrobit,
vybrat, ukazovat,
načrtnout, řešit,
reagovat

ANALYZOVAT

analyzovat, ptát se,
klasifikovat, porovnávat,
stavět proti sobě, uvést
v soulad, znázorňovat,
rozlišovat, upravovat,
prozkoumat, vysvětlit,
seskupit, identifikovat,
odhadovat sledovat,
pozorovat, setřídít,
načrtnout, zdůvodnit,
revidovat, vybrat,
seřadit, třídít, prozkoumat

HODNOTIT

posoudit, vybrat,
porovnat, usoudit,
zvážit, konstruovat,
porovnat, podat
kritiku, určit,
odhadnout,
ohodnotit, vysvětlit,
interpretovat,
ospravedlnit,
preferovat, dokázat,
doporučit, vztáhnout,
shrnout, podporovat,
testovat, ověřit

TVOŘIT

zařídít, sbírat, kombinovat,
skládat, připojit, zkonstruovat,
koordinovat, vytvářet,
navrhovat, vyvíjet, vysvětlit,
formulovat, sestavit,
shromažďovat, vytvářet,
vyobrazit, představovat si,
začlenit, integrovat, vzájemně
působit, vynalézt, soudit,
vyrobit, tvarovat, organizovat,
plánovat, vylíčit, vyrábět,
publikovat, uspořádat, vylepšit,
reorganizovat, revidovat,
přepisovat, sumarizovat,
syntetizovat, testovat, psát

Švaříček (2011)

- Brzy po publikování Bloomovy taxonomické tabulky s rozdělením kognitivních procesů podle jejich náročnosti (Bloom, 1956) se objevuje hypotéza, zpočátku nezpochybňovaná, **že užívání učitelských otázek zaměřených na vyšší kognitivní procesy vede k tomu, že se žáci naučí více**, než když učitel užívá otázky ověřující zapamatování faktů (např. Sanders, 1966).

Švaříček (2011)

- Pokoušeli experimentálně potvrdit tuto hypotézu, ale i přes velké množství experimentů se nepodařilo jasně prokázat vztah mezi frekvencí učitelských otázek vyšší kognitivní náročnosti a výsledky žáků (viz např. Dunkin, Biddle, 1974; Winne, 1979). Vzhledem k tomu, že u většiny experimentů byla následně zpochybněna operacionalizace proměnných (Gall, 1970; Gall a kol., 1978), nepodařilo se prakticky vůbec prokázat povahu vztahu mezi vyššími kognitivními otázkami a učením žáků.
- Gallové a jejich kolegů (Gall a kol., 1978) neprokázal korelaci mezi otázkami vyšší kognitivní náročnosti a výsledky žáků. Jejich výzkum naopak ukázal, že **výsledky žáků jsou nejlepší, když 25 % otázek je vyšší kognitivní náročnosti a 75 % testuje fakta.**

Schéma č. 1: Nižší a vyšší kognitivní procesy

Hodnocení	Vyšší kognitivní procesy	39 %
Syntéza		
Analýza		
Aplikace		
Pochopení		
Znalost	Nižší kognitivní procesy	61 %

Tabulka č. 1: Podíl typů otázek ve výukové komunikaci

Typ otázek	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Uzavřené otázky nižší kognitivní náročnosti	720	52
Uzavřené otázky vyšší kognitivní náročnosti	352	25
Otevřené otázky nižší kognitivní náročnosti	122	9
Otevřené otázky vyšší kognitivní náročnosti	201	14

Uzavřené otázky nižší kognitivní náročnosti

Odpověď je vyjádřením již osvojeného faktu, který byl v minulosti prezentován učitelem např. v předchozí hodině. Na tyto otázky existuje pouze jedna správná odpověď, kterou zná učitel dopředu.

Př.: Učitel popíše osobnost z historie (Karel VI.), ukáže obrázek, na kterém je osobnost vyobrazena, a ptá se žáka, jaké je její jméno otázkou: Jmenuje se? Pokud žáci neodpoví, ptá se dál: Karel?

Otevřené otázky vyšší kognitivní náročnosti

Položené otázky směřují k analýze, hodnocení, tvořivému výkonu žáků. Žák na základě znalostí vytvoří sám odpověď, není přímo dostupná z učebního materiálu. Odpověď není pouze jedna správná.

Př.: Učitel se zabývá tématem volebního práva a ptá se: Máte jít volit nebo ne? Proč?

Otevřené otázky nižší kognitivní náročnosti

Otázky jsou pokládány formou jednoduchého dotazování. Jako odpověď žáci vyjmenovávají početnou množinu předmětů. Odpověď si vybaví z minulé hodiny, protože je to již prezentovaný fakt. Na otázky existuje více správných odpovědí.

Př.: Učitel probírá v hodině téma kultura a ptá se: Když řeknu kultura, co vás napadne, co si pod tím pojmem představíte?

Uzavřené otázky vyšší kognitivní náročnosti

Zadání otázky vyžaduje pro odpověď aplikaci nějakého pravidla, kdy hlavním předpokladem je žákovo porozumění. Odpověď není dostupná z učebnice nebo jiného materiálu, který mají žáci po ruce, takže si odpověď vytvoří na základě svých znalostí. Otázky vždy směřují k jediné správné odpovědi.

Př.: Žák čte cvičení zaměřené na význam slova, učitel položí otázku: Kde je základní význam slova? U kterého výrazu?

4 formy dotazování

- **Reprodukce** - absentují otázky nižší kognitivní náročnosti, cílem aktivit je pouze opakování (reprodukce) dříve naučeného. bývá v hodině zařazena spíše za účelem střídání aktivity (ČTENÍ Z KNIHY)
- **Memorování** je složeno z otevřených otázek nižší kognitivní náročnosti, je spojeno s procvičováním, kdy učitel spolu s žáky opakuje starou látku po velmi malých krůčcích, které jsou pro žáky nenáročné, s cílem upevnit znalosti.
- **Diskuse** se skládá z otevřených otázek vyšší kognitivní náročnosti. a je založena na nestrukturované výukové komunikaci mezi učitelem a žáky.
- **Produkce** - absence otázek vyšší kognitivní náročnosti, při které prostřednictvím otázek učitele žáci docházejí k porozumění teoretickým konceptům (RETROSPEKCE, REKATOLIZACE).

Memorování

U: A mmm, Iliada a Odyssea. Vy říkáte, že je to báseň. Co byste taky mohli říct? Nejenom že je to báseň. Má děj ta báseň? (*dívá se po třídě*)

Ž: Ano.

U: A jak se jmenuje taková báseň, která má děj? (3 s)
(*ticho*)

U: Jak říkáme takové básni? (7 s)

Ž: Epos.

Ž: Příběh.

U: Verše, které...

Ž: ...mají děj.

U: ...mají děj...

Ž: jsou?

U: jsou? (2 s)

Ž: epický?

U: Epické, výborně. Takže epické

Dialogické jednání

Základní situace je tato:

„prázdná místnost, na jedné její straně jsou židličky s posluchači.

- Tito posluchači jsou zároveň diváky a zároveň experimentujícími aktéry.
- **Jeden po druhém vstupují do otevřeného prostoru, aniž by dopředu vymýšleli scénáře vystoupení, či dostávali zadání tématu.**
- Mají si **všimnout pouze vlastních impulsů**, ostatní nekontaktují očima. Smyslem je zakoušení navýsost dramatické situace.“

(Suda, 2006, s. 1)

Dialogické jednání

<https://www.youtube.com/watch?v=cltzmGe93do>